

2017 Türkçe Öğretim Programı Esas Alınarak Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Yazma ve Konuşma Etkinliklerinin İncelenmesi ^a

HATİCE COŞKUN ^b & FATMA NUR NARİNÇ ^c

Geliş Tarihi: 04.06.2018 | Kabul Tarihi: 26.09.2018

Öz: Bu çalışmanın amacı MEB' in yeni programı esas alarak hazırladığı 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma ve konuşma etkinliklerini incelemektir. Etkinliklerin yazma ve konuşma kazanımlarını karşılama durumu ortaya konulmuştur. Ayrıca etkinlikler yazma ve konuşma yöntem teknikleri ve temalara dağılımına göre incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen çalışmada 248 etkinlik incelenmiştir. Veriler betimsel analiz yapılarak sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre kazanımların etkinliklere dengeli bir şekilde dağılım göstermediği görülmüştür. Yazma kazanımlarından bazılarına doğrudan hitap eden bir etkinliğe rastlanmamıştır. Konuşma etkinliklerinde ise kazanımlara hitap eden en az bir etkinlik bulunmaktadır. Temaların etkinliklere dağılımında yazma etkinliklerinin konuşma etkinliklerine göre daha fazla yer aldığı görülmüştür. Etkinliklerde en çok yer alan yazma yöntem ve tekniği 'metin tamamlama'dır. En çok yer verilen konuşma yöntem ve tekniği ise "kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma"dır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, yazma, konuşma, öğretim programı, etkinlik.

^a Bu makale, 12-14 Nisan tarihlerinde YTÜ'de düzenlenen *Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu'*nda sunulan bildiriden hazırlanmıştır.

^b Van YYÜ Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
haticecoskun2008@hotmail.com

^c Van YYÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Programı

Examination of Writing and Speaking Activities in the 5th Grade Turkish Lesson Book Prepared Based on the 2017 Turkish Curriculum

Abstract: The aim of this study is to examine the writing and speaking activities of the 5th-grade Turkish coursebook prepared by MEB based on the new program. The activities have been demonstrated to meet writing and speech outcomes. In addition, activities were examined according to writing and speaking techniques and themes. 248 activities were examined in the study conducted according to the qualitative research method. The data were presented with a descriptive analysis. According to the results of the research, it is seen that the outcomes are not distributed in a balanced manner above activities. There has been no activity that directly addressed some of the writing achievements. Speaking activities include at least one activity that addresses outcomes. Distribution of activities above themes, the writing activities were found to take place more than the speaking activities. The most common writing method and technique is "text completion" in activities. On the other hand, the most common speaking method and technique are "speaking by being in somebody's shoes".

Keywords: Turkish textbook, writing, speaking, curriculum, activity.

© Coşkun, Hatice, Narinç, Fatma Nur. "2017 Türkçe Öğretim Programı Esas Alınarak Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Yazma ve Konuşma Etkinliklerinin İncelenmesi." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (2018), 627-645.

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden beri kendini dış dünyaya aktarma konusunda bir arayış içinde olmuştur. Bu arayış insanları farklı araçlar kullanarak iletişim kurmanın yollarını bulmaya sevk etmiş ve bugün gelinen noktada konuşma ve yazma bireylerin düşüncelerini aktarmak için başvurdukları en etkili yollardan olmuştur.

İnsanın aklındakileri anlatmak için başvurduğu önemli becerilerden biri yazma becerisidir. Yazma becerisiyle ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir: Akyol'a (2015) göre, yazma düşüncelerimizi ifade edebilmek için gerekli sembol ve işaretleri motorsal olarak üretebilmektir. Göçer'e (2010) göre yazma (yazılı anlatım/kompozisyon), “düşünce gücüne sahip olanların görü, fikir ve duygularıyla gözlem, deney ve tecrübelerini, seçilen konuyla ilgisi ölçüsünde planlayıp dilin kurallarına uygun biçimde anlatması” olarak tanımlanabilir. Güneş'e (2009) göre yazma, beyinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesi işlemidir. Tüm tanımlardan hareketle ulaşılan nokta yazmanın bir aktarım aracı olarak sözün anlamlı bir şekilde yazıya dökülmüş şekli olduğudur.

Duygu ve düşüncelerin birikimlerden yararlanılarak güzel, doğru ve etkili biçimde okuyucuya sunulmasını amaçlayan yazma eylemi gerçekleştirilirken okuyucuya bilgi vermek salt amaç edinilmemeli okuma sürecinde okuyucunun zevk alması da sağlanmalıdır (Aktaş ve Gündüz; 2009). Elbette bu süreçte yazma becerisinin kazandırılmasında izlenen yollar önemlidir. Çünkü uygun koşullar sağlandığında ve gerekli eğitim verildiğinde herkeste kendini yazma aracılığıyla ifade etme becerisi geliştirilebilir.

Öğrencilerin iyi yazabilmeleri için yazmanın nasıl yapılacağı hakkında bilgi almaya değil yazmaya ihtiyaçları olduğu unutulmamalı (Akyol, 2015), yazma becerisinin yazı yazmakla edinileceği (Göçer, 2010), bu becerinin bir sürece yayılarak bir program çerçevesinde yapılandırılması gerektiği akıldan çıka-

rılmamalıdır (Tabak ve Göçer; 2013). Yazma becerisinin alışkanlığa dönüşmesinde ise öğretmen önemli bir rol üstlenmekle kalmamalı çocuklar için anlamlı yazma ortamları oluşturma çabasında olmalıdır (Aktaş ve Gündüz, 2009; Akyol, 2015). Öğretmenler yanında programlara da bu noktada önemli görevler düşmektedir.

Konuşma becerisini ele alacak olursak düşüncelerin, duyguların ve bilgilerin dil aracılığıyla aktarılması olarak tanımlanmakta ve insanlar arasında iletişimi sağlayan en etkili araç olduğu belirtilmektedir (Demirel, 2002). Yapılandırmacı yaklaşıma göre tanımlanan konuşma, zihinde başlar ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanır (Güneş, 2013). Konuşma zihinde var olan düşüncelerin, duyguların söz kalıbına dökülerek şekillendirilmesidir (Erdem, 2013). Bir başka ifadeyle konuşma, konuşan kişinin bilgi birikimini, olgunluğunu, zekasını, inceliğini ortaya koyma biçimidir (Göçer, 2017). Bu tanımlardan hareketle konuşmanın zihindekileri sözü bir araç olarak kullanarak aktarma, kendini ifade etme olduğu söylenebilir.

Konuşma insan için sadece yaşamsal bir önem taşıyan araç değil aynı zamanda Türkçe öğretiminin de temelidir (Aktaş ve Gündüz 2009). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen konuşma dersleriyle amaçlanan, öğrencilere duygu, düşünce, gözlem, hayal ve isteklerini uygun, doğru ve etkili biçimde anlatma becerisi kazandırmaktır (Erdem, 2013). Bu becerinin kazandırılmasında okul-öğretmen-öğrenci etkileşiminin ne derece önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktada Türkçe derslerinin temel materyali olan ders kitaplarının ve bu beceriye hizmet eden etkinliklerin önemi göz ardı edilmemelidir.

Diğer tüm Türkçe öğretim programlarında olduğu gibi konuşma ve yazma becerileri 2017 Türkçe Öğretim Programında da önemli bir yer tutmuştur. Türkçe Öğretim Programında yer alan kazanımların kapsadığı genel beceriler TYÇ (Türkiye Yetkililikler Çerçevesi) esas alınarak hazırlanmıştır. TYÇ' de yer alan sekiz anahtar yetkinlik içerisinde bulunan "ana dilde iletişim" başlığı altında konuşma ve yazma becerilerine yer veril-

miştir. Ana dilde iletişim anahtar yetkinliği, programda şu şekilde tanımlanmaktadır: *"Bireyin kelime bilgisi, işlevsel dil bilgisi ve dilin görevleri hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirirken çeşitli durumlarda hem sözlü hem de yazılı iletişim kurma becerisine sahip olmayı içermektedir ve başkaları üzerinde dilin etkisinin, olumlu ve sosyal farkındalıkla dili anlama ve kullanma ihtiyacının farkında olunması anlamına gelmektedir."* Bunun dışında genel amaçlar bölümünde de konuşma ve yazma becerisiyle ilgili amaçlara yer verilmiştir. Konuşma ve yazma becerisinin de yer aldığı amaçlar şunlardır:

- a. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- b. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- c. Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- d. Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması.

2017 Türkçe Öğretim Programında, anahtar yetkinlik ve genel amaçlar dışında her sınıf düzeyinde konuşma ve yazma becerileri ile ilgili kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımlardan bazıları "Konuşma stratejilerini uygular.", "Hazırlıksız konuşma yapar.", "Yazma stratejilerini uygular." ve "Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır." vb. kazanımlarıdır.

Öğretim programında yer alan kazanımların öğrenciye aktarımında ders araç- gereçlerine ihtiyaç vardır. Değişen ve gelişen teknoloji ile öğretimde kullanılan araç- gereçler farklılık gösterse de ders kitabı kalıcılığını korumaktadır. Ders programı ile hedef kitlelere ulaştırılması amaçlanan istendik sonuçların oluşturulabilmesi için taşıyıcı öğeler gereklidir. Çok geniş kitlelerin farklı gelişim alanlarını destekleme amacıyla gerekli bilgi, beceri ve davranış biçimlerinin kazandırılabilmesinde yazılı/

nesnel iletişim birimlerine gereksinim duyulur. Bu iletişim ortamını yazılı şekilde oluşturan kaynak ise ders kitaplarıdır (Yalınkılıç, 2011). Ders kitabı, “örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilen basılı eser” olarak tanımlanır (MEB, 1995). Tüm bunlardan yola çıkarak ders kitaplarının dersin işlenişinde öğrenciye kazandırılması hedeflenen becerilerin kazanımı sürecinde etkin bir role sahiptir

Öğretim programları ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen beceriler öğretim ortamlarında öğretim/öğrenim etkinlikleriyle gerçekleştirilir. Gerçekleştirilen bu etkinlikler genellikle ders kitaplarında yer alan etkinliklerdir (Ülper, 2011). Türkçe öğretiminin dinleme konuşma, okuma ve yazma becerilerini kapsayan dilsel alanları, bütüncül bir anlayış ile etkinlik temelli uygulamalarla çocuklara öğretilmelidir. Okulda gerçekleştirilen eğitimin ilk yıllarından itibaren öğrencilerin sınıf içinde ve dışında etkin öğrenen bireyler olarak yetiştirilmesinde, öğrenme düzeylerinin artırılmasında, kendilerini etkili bir biçimde anlatabilmelerinde, yaratıcılıklarının geliştirilmesinde, düş kurma ve düşünme sorumluluğu alabilmelerinde etkinliklerin önemi yok sayılmaz (Çer, 2016). Bu noktada mevcut ders kitaplarındaki etkinliklerin kapsayıcılığının irdelenmesi önemlidir.

2017 Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde 1. ve 5. sınıflar için yeni ders kitapları hazırlanmış ve okullarda Türkçe dersinin işlenişinde bu kitaplardan yararlanılmaya başlanmıştır. Bu çalışma ile de MEB’ in yeni programı esas alarak hazırladığı 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki konuşma ve yazma etkinliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılandırılan alt amaçlar şunlardır:

Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin temalar bağlamında; (a) yazma kazanımlarını karşılama durumunu, (b) yazma yöntem ve tekniklerine dağılımını, (c) konuşma kazanımlarını karşılama durumunu ve (d) konuşma yöntem ve tekniklerine dağılımını belirlemektir.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek; 2016). Çalışmada nitel araştırma yöntemi veri toplama araçlarından doküman inceleme kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma Dokümanı

Çalışmada, 2017 yılında basılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5. Sınıf Türkçe ders kitabı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 8 temadan oluşan Türkçe ders kitabında yer alan 248 etkinlik incelenmiştir. Etkinlikler incelenirken 2017 Türkçe Öğretim programında yer alan konuşma ve yazma becerileri kazanımlarını karşılama durumuna bakılmıştır. Ayrıca bu etkinlikler konuşma ve yazma yöntem teknikleri bağlamında da incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin analizinde iki aşamalı yol izlenmiştir. İlk aşamada çalışma dokümanında yer alan etkinlikler, konuşma ve yazma kazanımlarını karşılama durumlarına göre incelenmiştir. Etkinliklerin incelenmesinde ve kazanımlara göre ayrıştırılmasında etkinliklerde yer alan yazılı yönergeler direkt olarak dikkate alınmıştır. Aynı beceri alanında farklı kazanımlara hitap eden etkinliklerde de her bir kazanım ayrı ayrı kodlanmıştır. Etkinliklerin hitap ettiği kazanımların tespiti iki araştırmacı tarafın-

dan görüş birliğine varılarak yapılmıştır. Analizin ikinci aşamasında etkinliklerin yazma ve konuşma yöntem tekniklerini karşılama durumuna bakılmıştır. Yazma ve konuşma yöntem tekniklerinin belirlenmesinde 2006 ve 2017 Türkçe öğretim programları dikkate alınmış ve programlarda bahsedilen yöntem-tekniklerden faydalanılmıştır. Etkinliklerin hitap ettiği yöntem tekniklerin tespiti iki araştırmacı tarafından görüş birliğine varılarak yapılmıştır.

Etkinlikler incelenirken dolaylı yoldan kazanımları ve yöntem teknikleri karşılayan etkinlikler analize dahil edilmemiş etkinlik yönergeleri dikkate alınmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki temalar ise şunlardır: Çocuk Dünyası (1), Milli Mücadele ve Atatürk (2), Erdemler (3), Bilim ve Teknoloji (4), Milli Kültür (5), Okuma Kültürü (6), Sağlık ve Spor (7), Doğa ve Evren (8).

Bulgular

5. sınıf (2017) Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin konuşma ve yazma kazanımlarını ve yöntem-tekniklerini karşılama durumunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın bulgularına bakıldığında programda yazma becerisine ait 16, konuşma becerisine ait 7 kazanım olduğu görülmektedir. Bulgular sunulurken etkinliklerin ve yöntem tekniklerin temalara dağılımı da sunulmaya çalışılmıştır. İncelenen 248 etkinlikten 79'u yazma 42'si de konuşma kazanımlarıyla ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda yazma etkinliklerinin yazma kazanımlarını karşılama durumu ve kazanımların temalara dağılımına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1:Yazma Etkinliklerinin Yazma Kazanımlarını Karşılama Durumu ve Kazanımların Temalara Dağılımı

YAZMA KAZANIMLARI	TEMALAR								Top (f)
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Şiir yazar	1	1	-	-	-	1	-	1	4

Bilgilendirici metin yazar	2	3	1	3	1	1	3	1	15
Hikâye edici metin yazar	-	1	1	1	-	1	2	3	9
Yazma stratejilerini uygular	4	3	3	1	4	3	2	4	24
Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır	1	2	2	1	1	2	1	1	11
Bir işin işlem basamaklarını yazar	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Sayıları doğru yazar	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Yazılarını düzenler	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Yazdıklarını paylaşır	-	1	-	1	-	-	-	2	4
Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini Kullanır	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Formları yönergelerine uygun doldurur	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Kısa metinler yazar	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler	1	1	1	-	-	1	-	-	4
Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanır	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Toplam	9	13	10	9	6	11	8	13	79

Not: Çocuk Dünyası (1), Milli Mücadele ve Atatürk (2), Erdemler (3), Bilim ve Teknoloji (4), Milli Kültür (5), Okuma Kültürü (6), Sağlık ve Spor (7), Doğa ve Evren (8).

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinlikleri incelendiğinde, en çok "Yazma stratejilerini uygular." (f=24) kazanımına yönelik etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Bu kazanımdan sonra etkinliklerde en fazla yer verilen kazanımlar sırasıyla şöyledir: *Bilgilendirici metin yazar* (f=15), *büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır* (f=11), *hikâye edici metin yazar* (f=9), *şiir yazar* (f=4), *yazdıklarını paylaşır* (f=4), *yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler* (f=4), *yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır* (f=2) kazanımlarıdır. Diğer kazanımlara da etkinliklerde birer kez yer verilmiştir. "Bir işin işlem basamaklarını yazar" ve "Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır" kazanımlarına doğrudan hitap eden bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Yazma etkinliklerinin temalara dağılımına baktığımızda tüm temalarda yazma kazanımlarına hitap eden etkinliklere yer verildiği görülmüştür. En çok 2.tema (f=13)ve 8. temada(f=13) yazma kazanımlarına yönelik etkinlikler yer almıştır. Bunu takip eden temalar ise altıncı (f=11) ve üçüncü temalardır (f=10). Kazanımların etkinliklere dağılımında ise en çok "Yazma stratejilerini uygular." kazanımına 1, 5 ve 8. temalarda (f=4) yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yazma etkinliklerinin yazma yöntem ve tekniklerine dağılımıyla ilgili bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2: Etkinliklerin yazma yöntem ve tekniklerine göre dağılımı

Yazma Yöntem ve Teknikleri	Etkinliklerde Kullanımı (f)	Yazma Yöntem ve Teknikleri	Etkinliklerde Kullanımı (f)
Not alma	-	Metin Tamamlama	7
Özet Çıkarma	4	Tahminde Bulunma	-
Boşluk Doldurma	1	Bir Metni Kendi Kelimeleriyle	-

		Yeniden Oluşturma	
Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Yazma	3	Bir Metinden Hareketle Yeni Bir Metin Oluşturma	1
Serbest Yazma	-	Duyulardan Hareketle Yazma	5
Kontrollü Yazma		Grup Olarak Yazma	1
Güdümlü Yazma	1	Eleştirel Yazma	-
Yaratıcı Yazma	-		

Türkçe ders kitabında yer alan yazma etkinliklerinde yazma yöntem ve tekniklerinden en çok *metin tamamlamaya* ($f=7$) yönelik etkinlikler yer almaktadır. Metin tamamlamadan sonra en fazla sırasıyla *duyulardan hareketle yazma* ($f=5$), *özet çıkarma* ($f=4$), *kelime ve kavram havuzundan seçerek yazmaya* ($f=3$) yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde not alma, serbest yazma, kontrollü yazma, yaratıcı yazma, tahminde bulunma, bir metni kendi kelimeleriyle yeniden oluşturma ve eleştirel yazmaya ise doğrudan hitap eden bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Çalışmanın bir diğer alt amacı olan konuşma becerisiyle ilgili programda 7 kazanıma yer verilmiştir. Bu beceriye hitap eden toplam etkinlik sayısı ise 42 olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuşma etkinliklerinin konuşma kazanımlarına dağılımına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: Konuşma Etkinliklerinin Konuşma Kazanımlarını Karşılama Durumu ve Kazanımların Temalara Dağılımı

KONUŞMA KAZANIMLARI	TEMALAR								Top (f)
	1 (f)	2 (f)	3 (f)	4 (f)	5 (f)	6 (f)	7 (f)	8 (f)	
Hazırlıklı Konuşmalar Yapar	-	1	-	2	2	2	2	1	10
Hazırlıksız Konuşmalar Yapar	4	-	3	-	1	2	2	-	12
Konuşma Stratejilerini Uygular	1	3	1	1	2	2	3	2	15

lar									
Konuşmalarında Beden Dilini Etkili Kullanır	-	-	-	-	-	1	-	1	2
Kelimeleri Anlamlarına Uygun Kullanır	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Konuşmalarında Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadelerini Kullanır	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Konuşmalarında Yabancı Dillerden Alınmış, Dilimize Henüz Yerleşmemiş Kelimelerin Türkçelerini Kullanır	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Toplam	6	4	4	4	5	8	7	4	42

Not: Çocuk Dünyası (1), Milli Mücadele ve Atatürk (2), Erdemler (3), Bilim ve Teknoloji (4), Milli Kültür (5), Okuma Kültürü (6), Sağlık ve Spor (7), Doğa ve Evren (8).

Türkçe ders kitabında yer alan konuşma etkinliklerde en çok “*Konuşma stratejilerini uygular.*” ($f=15$) kazanımına yer verilmiştir. Bu kazanımdan sonra etkinliklerde en fazla yer alan kazanımlar sırasıyla şöyledir: Hazırlıksız konuşmalar yapar ($f=12$), hazırlıklı konuşmalar yapar ($f=10$), konuşmalarında beden dilini etkili kullanır ($f=2$). Diğer konuşma kazanımlarına ise etkinliklerde birer kez yer verildiği belirlenmiştir. Konuşma kazanımlarının tamamı -bazıları birer kez bile olsa- kitaptaki etkinliklerle öğrenciye verilmeye çalışılmıştır.

Konuşma kazanımları ile ilgili etkinliklere en fazla 6.temada ($f=8$) yer verilmiştir. 6.temadan sonra konuşma etkinliklerinin yer verildiği temalar sırasıyla 7.tema ($f=7$), 1.tema ($f=6$) ve 5.temadır ($f=5$). Kazanımlarla ilgili bir değerlendirme yapıldığında 1.tema ($f=4$) ve 3.temada ($f=3$) “Hazırlıksız konuşmalar yapar.” kazanımına diğerlerine oranla daha fazla yer verildiği görüşmüştür. Etkinlikler tüm temalar bağlamında değerlendirildiğinde hepsinde konuşma kazanımlarını destekleyen etkinliklere yer verildiği görülmüştür.

Konuşma etkinliklerinin konuşma yöntem ve teknikleriyle ilişkisi incelendiğinde ulaşılan sonuçlar aşağıdaki tabloda detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 4: Yazma etkinliklerinin Yazma Yöntem ve Kazanımlarına Dağılımı

Yazma Yöntem ve Teknikleri	Etkinlikte Kullanımı (f)	Yazma Yöntem ve Teknikleri	Etkinlikte Kullanımı (f)
İkna etme	1	Kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma	-
Eleştirel konuşma	2	Serbest konuşma	-
Katılımlı konuşma	1	Yaratıcı konuşma	-
Tartışma	4	Hafızada tutuma tekniği	-
Kendisini karşısındaki-nin yerine koyarak konuşma (Empati Kurma)	5		
Güdümlü Konuşma	2		

Etkinlikler incelendiğinde konuşma yöntem ve tekniklerinden en çok *kendini karşısındaki-nin yerine koyarak konuşmaya* yönelik etkinliklere (f=5) yer verildiği görülmüştür En çok karşılaşılan diğer yöntem ve teknikler ise sırasıyla; tartışma(f=4), eleştirel konuşma (f=2), güdümlü konuşma (f=2), ikna etme (f=1) ve katılımlı konuşma (f=1) izlemiştir. Kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, serbest konuşma, yaratıcı konuşma ve hafızada tutma tekniğini doğrudan destekler nitelikte bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Sonuç ve Tartışma

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin konuşma ve yazma kazanımları ve bu etkinliklerin konuşma ve yazma yöntem-tekniklerine göre dağılımını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada toplamda 248 etkinlik gözden geçirilmiştir. Bu etkinliklerden 79'u yazma, 42'si ise konuşma kazanımlarıyla ilgilidir.

Yazma etkinliklerinin en çok karşıladığı kazanımlar *yazma stratejilerini uygular, bilgilendirici metin yazar, büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır, hikaye edici metin yazar kazanımlarıdır*. Etkinliklerde *bir işin işlem basamaklarını yazar ve yazdıklarında yabancı dillerde alınmış ama henüz dilimize yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır kazanımlarına rastlanmamıştır*. Bu durum etkinliklerde yazma stratejilerini uygulama konusundaki kazanıma daha çok önem verildiğini göstermektedir. Bazı kazanımları ise doğrudan karşılayan etkinliğe yer verilmemesi ise istenen bir durum değildir. Yazma yöntem-tekniplerinden ise en fazla *metin tamamlama* yöntem ve tekniğine hitap eden etkinlik belirlenmiştir. *Duyulardan hareketle yazma, özet çıkarma, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma* etkinliklerinde yer verilen diğer yazma yöntem ve teknikleridir. *Metin tamamlama* etkinliklerine daha sık yer verilmiş olmasının nedeni bu uygulamanın dikkat çekici ve kolay uygulanabilir olmasıdır. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde Güven'e (2011) göre öğretmenler yeni Türkçe öğretim programını yazma becerilerini geliştirmesi bakımından yetersiz görmekte ve bu konuda düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca öğretmenler öğrenme-öğretme sürecinde karşılaşılan zorlukların başında etkinliklerin geldiğini belirtmişlerdir. Yaylı ve Solak (2014) yazma etkinlikleriyle ilgili öğretmen görüşlerini aldığı çalışmasında öğretmenlerin genel anlamda etkinlikleri yeterli bulduğu sonucuna ulaşmıştır.

Konuşma kazanımlarına hitap eden etkinlikler incelendiğinde en çok *konuşma stratejilerini uygular* kazanımına hitap eden etkinlik tespit edilmiştir. *Hazırlıksız konuşmalar yapar, hazırlıklı konuşmalar yapar ve konuşmalarında beden dilini etkili kullanır* kazanımları etkinliklerin en çok hitap ettiği diğer kazanımlardır. Konuşma kazanımlarına hitap eden en az bir etkinliğin var olduğu belirlenmiştir. Yazma etkinliklerinde olduğu gibi konuşma etkinliklerinde de stratejilere yönelik uygulamalara ağırlık verilmiştir. Konuşma etkinliklerinin konuşma yöntem ve tekniklerine dağılımına bakıldığında en çok *kendini karşısındaki*

nin yerine koyarak konuşma yöntem ve tekniğine yer verildiği görülmüştür. Etkinliklerde yer verilen diğer yöntem ve teknikler ise şöyledir: *Tartışma, eleştirel konuşma, güdümlü konuşma, ikna etme ve katılımlı konuşma*dır. Empati kurma becerisinin kazandırılmasında 5. sınıfın önemli bir dönem olması ve bireyin gelişimindeki rolü düşünüldüğünde bu yöntem tekniğe ağırlık verilmesi anlamlı görünmektedir. Gündoğdu (2012) çalışmasında Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki sözcük öğretimi ile ilgili etkinlikleri dil becerileri açısından incelemiştir. Buna göre yazma becerisi, okuma becerisi ve dil bilgisi alanlarını geliştirmeye yönelik etkinlik sayısının oldukça yüksek olduğu görülürken dinleme/izleme ve konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere neredeyse yer verilmediği görülmüştür. Bu sonuç çalışmanın konuşma etkinlikleri boyutundaki bulguları destekler niteliktedir.

Alanyazına bakıldığında etkinliklerle ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan birinde Aykaç (2007) ilköğretim programındaki etkinlikleri öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu ders kitaplarındaki etkinlikleri uygulamakta zorluk çektiklerini, sınıf mevcudu ve okulun fiziki yapısının etkinlikleri uygulamak için sorun yarattığını, yeni yaklaşımlara etkinliklerde yer verilmediğini, etkinliklerin araç-gereç kullanımına uygun hazırlanmadığını, en önemlisi etkinliklerin kazanımlarla yer yer çeliştiğini belirtmişlerdir. Eroğlu ve Sarar-Kuzu (2014) Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi kazanımlarını ve sorularını yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirdikleri çalışmalarında üst düzey basamakların analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde soru ve kazanım olmadığını, alttaki basamaklara ait sorular içinde ise üst düzeye yakın olan uygulama basamağı sorularının olduğunu ortaya koymaktadır. Kazanımlar ise üst düzey bilişsel düzeylere uygun olmakla birlikte soru dağılımıyla oransal olarak uyumsuzdur.

Bizim çalışmamızın sonuçlarına genel olarak bakıldığında yazma kazanımlarının konuşma kazanımlarının iki katından

fazla olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yazma etkinlikleri de konuşma etkinliklerinin neredeyse iki katı miktarındadır. Kazanımları karşılayan etkinlik dağılımına bakıldığında konuşma kazanımlarına hitap eden en az bir etkinliğe rastlanırken yazma kazanımlarından iki tanesine doğrudan hitap eden etkinliğe rastlanmamıştır. Temalar bağlamında bir değerlendirme yapıldığında eşit bir dağılım göstermese de tüm temalarda hem konuşma hem de yazma kazanımlarına hitap eden etkinliklere yer verilmiştir.

Lüle Mert (2013) sözcük öğretimi üzerine yaptığı çalışmasında Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinliklerin, sözcük öğretimi etkinliklerine oranlarının yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Susar Kırmızı ve Akkaya (2009) Türkçe öğretim programında yaşanan sorunlara ilişkin yaptıkları araştırmada öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlik hazırlama ile ilgili açıklamaların bazı öğretmenler tarafından yeterince anlaşılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bazı öğretmenler etkinliklerin fazla olduğundan, sürenin yetmediğinden yakınırken, bazı öğretmenler de etkinlikler az olduğunda kendilerinin yeni etkinlikler hazırlamadığından bahsetmiştir. Erçapan ve Okçu (2010) ise çalışmasında ilköğretim Türkçe ders kitaplarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin çoğunluğu Türkçe ders kitaplarının öğretim programına uygunluk konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Göçer ve Tabak (2012) çalışmalarında ilköğretim 5. Sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarını görsel okuma etkinlikleri bağlamında incelemiştir. MEB ve özel yayın öğrenci çalışma kitaplarını incelediklerinde her iki kitapta da görsel okuma kazanımlarına yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Fakat bazı görsel okuma kazanımları öğretmen kılavuz kitabında yer almadığı veya bazı kazanımlara doğrudan hizmet eden etkinliklere öğrenci çalışma kitabında yer verilmemiştir. İbe-Akcan (2014) sözcük etkinliklerini incelediği çalışmasında alıştırma türü, alıştırma sayısı, sözcük sayısı açısından 1-5. Sınıf Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinliklere bakıldığında düzenli ve düzeye uygun bir artış

gözlemiştir. İlköğretim düzeyinde Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinliklerin ana dilinde kavramsallaştırma bağlamında yetersiz olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak 5. sınıf Türkçe ders kitabı kazanımları karşılama noktasında nicel olarak birtakım sıkıntılar taşımaktadır. Bazı kazanımlara ve yöntem-tekniklere fazlasıyla ağırlık verilmiş, bazı kazanımlar ve yöntem-teknikler ise ihmal edilmiştir. Halbuki ders kitaplarının amacı programlarda belirlenen kazanımların hepsini aynı ölçüde önemli görüp öğrencileri bu kazanımlara ulaştıracak çalışmalara yer vermektir. Ayrıca etkinliklerin dış yapısı kadar içeriğinin de önemli olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir husustur.

Kaynaklar

- Aktaş, Şerif ve Osman Gündüz. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.
- Akyol, Hayati. *Türkçe İlk Okuma Yazma*. Ankara: Pegem Akademi, 2015
- Aykaç, Necdet. (2007). "İlköğretim programında yer alan etkinliklerin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Sinop ili örneği)". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*8, sy.2 (2009): 19-35.
- Çer, Erkan. *Türkçe Öğretiminde Etkinlikler*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Demirel, Özcan. *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2002
- Erçapan Cevdet. veVeysel Okçu. (2010). "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi". *Milli Eğitim* 40, sy. 187 (2010): 39-51.
- Erdem, İlhan. "Konuşma eğitimi: Kuram, Uygulama, Ölçme ve Değerlendirme". *Türkçe Öğretimi El Kitabı* içinde, thk.Abdurrahman Güzel ve Halit Karatay. Ankara: Pegem Akademi, 2013.
- Eroğlu, Duygu ve Tülay Sarar-Kuzu. "Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi". *Başkent University Journal of Education* 1. (2014): 72-80.

- Göçer, Ali ve Gürkan Tabak. "İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarının Görsel Okuma Etkinlikleri Bağlamında İncelenmesi". *İlköğretim Online* 11 sy. 3 (2012): 790-799.
- Göçer, Ali. "Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3 Sy. 12 (2010): 178-195.
- Göçer, Ali. *Öğrenci Merkezli- Etkileşimli- Metin İşleme ve Çözümleme Süreçli Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Gündoğdu, Ayşe Eda. "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe dersi sözcük öğretimi etkinliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 1 sy.1 (2012): 201-217.
- Güneş, Firdevs. "Türkçe Öğretiminde Günümüz Gelişmeleri ve Yapılandırıcı Yaklaşım". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 sy. 11 (2009): 1-21.
- Güneş, Firdevs. *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar Modeller*. Ankara: Pegem Akademi, 2013.
- Güven, Ahmet Zeki. "İlköğretim II. Kademe Türkçe dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri". *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 23(2011): 121-133.
- İbe- Akcan, Pınar. "Türkçe öğretiminde sözcük etkinlikleri: 1-5. Sınıf düzeyinde alıştırmalara ilişkin bir çözümleme". *Dil ve Edebiyat Dergisi*. 11sy. 2 (2014): 43-67.
- Lüle Mert, Esra. "İlköğretim Türkçe programı ile Türkçe çalışma kitaplarındaki kazanım ve etkinliklerin sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi". *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi* 2 sy. 5(2013): 13-31.
- MEB. *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1. ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017.
- MEB. *Milli Eğitim Bakanlığı. Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (1)*. Resmî Gazete: 29.5.1995/22297 - Tebliğler Dergisi: 3.7.1995/2434, 1995.
- MEB. *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: 2006.

- Susar-Kırmızı, Fatma. veNevin Akkay. "Türkçe öğretimi programında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri". *Pamukkale Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi* 25 (2009): 42-54.
- Tabak, Gürkan. veAli Göçer. "6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programının Ürün ve Süreç Odaklı Yazma Yaklaşımları Çerçevesinde Değerlendirilmesi". *Ahi Eoran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*14 sy. 2(2013): 147-169.
- Ülper, Hakan. Türkçe Ders Kitabındaki Etkinlikler. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* içinde, thk. Hakan Ülper Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Yalınkılıç, Kadir. Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı, *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* içinde, thk. Hakan Ülper Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Yaylı, Derya ve Murat Solak. "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Yazma Etkinliklerine Dair Öğretmen Görüşleri". *TurkishStudies*9sy. 6 (2014): 1140-1151
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2016.